

Як цитувати:

Алексєєва С. Музейна педагогіка: сучасний підхід використання освітнього середовища музеїв. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : збірник тез доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 25 листопада 2021 р. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2021. Ч. 1. С. 32-36. URL: https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/12/Museums_2021_Volume_1_web.pdf

Музейна педагогіка: сучасний підхід використання освітнього середовища музеїв

Алексєєва Світлана,

доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник,
співробітник відділу дидактики,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ
e-mail: sv-05@ukr.net

Останні десятиліття трансформації в освіті призвели до зміни базової парадигми та переходу від навчання знань, умінь, навичок до здатності навчатися та самовдосконалюватися впродовж життя. Сучасна українська освіта набуває інноваційного та компетентісно орієнтованого характеру, зі завданнями щодо формування в учнівської молоді готовності до успішної життєдіяльності в умовах інформаційно насиченого й висококонкурентного середовища. Сьогодні, всі розуміють про необхідність переходу від ретрансляції знань до проектування інтелектуального та особистісного розвитку кожного учня, побудови його індивідуальної освітньої траєкторії [1].

Результатом розроблення ідей інноваційного освітнього процесу, індивідуального підходу до кожної дитини мають стати розширені можливості нового освітнього середовища, яке забезпечить відповідні умови, засоби та технології для навчання учнів і поза приміщеннями закладу освіти – у сучасних музеях, арт-центрах, лабораторіях, обсерваторіях. В основу такого освітнього процесу, що ґрунтується на світоглядних і методологічних засадах відкритості та безперервності процесу пізнання, покладається цілеспрямована,

контрольована, інтенсивна самостійна робота учнів, які можуть вчитися в музейному просторі.

Реалізацію можливостей музейної педагогіки активно досліджують передові сучасні науковці: В. Бітаєв, С. Довгий, О. Караманов, Ю. Мосенкіс, В. Павлишин, О. Топузов, С. Посохов. Музейна педагогіка це доволі нове для України явище, але вже з'явилися тенденції до систематизації накопичених знань. Вчені розкривають історичні аспекти розвитку музейної педагогіки в системі освіти і науки, досліджують організацію музейного простору, з вивченням інноваційного зарубіжного досвіду, аналізують теоретичні та практичні аспекти педагогічної діяльності музеїв, висвітлюють правове забезпечення музейної діяльності в Україні та застосування новітніх технологій в музейній педагогіці [2].

Так О. Караманов зазначає, що «аналіз сучасної музейно-педагогічної термінології засвідчив розширення меж і можливостей її субдисциплін, зокрема музейної дидактики, музейної соціології, музейної психології, музейної філософії, у сенсі дедалі більшого розроблення та набуття прикладної значущості власного наукового апарату, з урахуванням нових контекстів та способів музейної комунікації в системі сучасних освітніх парадигм (особистісно орієнтованої та креативної), а також актуальних філософських освітніх напрямів (конструктивізму та конективізму)» [2, с. 56]. Ми погоджуємося з думкою І. Удовиченко, що «музейна педагогіка вивчає шляхи становлення гуманістичного світогляду, базується на духовних цінностях та впливає на специфіку інтелектуального, етичного й естетичного розвитку особистості в процесі музейної комунікації» [3, с. 12]. Зокрема, авторка вважає, що саме духовність – це комплекс діяльнісних якостей людини, які передбачають здатність творити, самовдосконалюватись, свідомо впливати на власний розвиток (інтелектуальний, етичний, естетичний) [3, с. 13]. На її думку, в Україні немає фахової підготовки музейних педагогів, натомість велика кількість музейних працівників присвячують своє життя реалізації місії цієї дисципліни.

На сьогодні науковці пропонують активно використовувати музеї науки як освітній простір. Так, на думку О. Топузова, необхідним є «створення музейних лабораторій, до основних напрямів роботи яких належить: науково-дослідницька діяльність, музейно-педагогічна й просвітницька діяльність, організація й здійснення освітньої й наукової співпраці (зокрема міжнародної), участь в організації й проведенні масових наукових заходів, оприлюдненні наукових результатів, підготовці, підвищенні кваліфікації музейних і педагогічних (науково-педагогічних) кадрів» [2, с. 102]. Особливу роль автор відводить музеям наук, що мають можливість стати осередками для впровадження STEM-освіти, що орієнтована на розроблення й реалізацію спеціальних програм (навчання, дослідження, профорієнтації, підвищення кваліфікації) для відвідувачів різного віку та співпрацюючи з усіма зазначеними категоріями [2, с. 128].

Слід зазначити, що центри науки та наукові музеї існують у багатьох країнах світу і їх щорічно відвідують мільйони людей. Музеї науки та центри науки якраз і є тими просторами, де теорія доповнюється практикою, де статичність перетворюється на динамічність та інтерактивність, а наука подається в доступний та зрозумілий практичний спосіб для відвідувачів різних вікових категорій. І як зазначає В. Дунець, «музеї науки та центри науки поступово заповнили важливу нішу в науково-освітньому просторі й в особливий спосіб забезпечують комунікацію між науковими установами, лабораторіями, науковцями і, зрештою, суспільством. Для України дослідження світового досвіду розвитку музеїв науки та центрів науки, з прискіпливим вивченням добрих практик їх діяльності, має теоретико-практичну актуальність та значущість. Ці інституції є відносно новими для нашої країни, оскільки лише починають створюватися, та відповідно потребують розуміння в суспільстві їх засад роботи, зацікавлення й підтримки як з боку держави, так і з боку науковців» [2, с. 59-60].

Значення музейної педагогіки як наукової дисципліни полягає в тому, що вона дає необхідний методологічний інструментарій, який дає змогу осмислити

всі види музейної діяльності в педагогічному аспекті і тим самим підвищити рівень впливу музею. Використання комп'ютерної техніки та мережі інтернет уможлиблює віртуальні мандрівки, з якісними репродукціями та можливістю збільшувати зображення в десятки разів для більш детального вивчення. За допомогою 3D-експозицій, що доповнюються цікавою інформацією, є можливість ознайомитись із колекціями провідних світових музеїв. Слід відзначити проєкт Google «Віртуальні тури музеями світу», створений за підтримки 17 провідних музеїв світу, серед яких Третяковська галерея та Ермітаж (електронна адреса: www.googleartproject.com). Інтернет надає невичерпні можливості для цікавих дослідницьких робіт як групових, так й індивідуальних [4]. Особливо це важливо для профільної освіти, зокрема мистецької, що включає підготовку майбутніх мистецтвознавців, дизайнерів, фахівців у сфері культури, образотворчого, декоративного мистецтва, мистецьких експертів тощо.

Характеризуючи сучасний підхід до музеїв як до освітнього середовища, слід зазначити про можливість використання творчого потенціалу проєкції індивідуальних біографій, де, зосереджуючись на вивченні життєдіяльності персоналій, їхнього місця в соціально-культурному середовищі, переживань, поглядів і внеску в культуру чи науку, розв'язується проблема освоєння демократичних цінностей суспільства: духовних, моральних, етичних та самоідентифікації особистості. Погоджуємося з думкою А. Павленко щодо педагогічного значення біографічного методу, який посідає особливе місце в реалізації навчальних, виховних, освітніх, розвивальних можливостей музейної педагогіки. Автор визначає цей метод як важливий для визначення освітнього шкільного курикулуму, освітніх стандартів та підвищенні їх культурологічного потенціалу. Саме засобами «олюднення знань» забезпечуються загальноосвітні принципи гуманізації і створюються умови для розвитку особистості [5, с. 59].

Нині в Україні формується система діяльності музеїв при закладах освіти, постійно оновлюється зміст їх діяльності, триває пошук місця і ролі музейно-педагогічних засобів в освітньому процесі. Основні напрями сучасної музейної

педагогіки орієнтовані на використання та популяризацію новітніх технологій музейної освіти у формі проєктів на різних майданчиках, що сприятиме формуванню нового способу мислення, відходу від авторитарних принципів, побудові індивідуальних освітніх траєкторій, підвищенню мотивації до навчальної діяльності, посиленню міжпредметних зв'язків тощо. Отже, музейна педагогіка це вільний обмін, забезпечення більшої доступності та поліпшення якості освіти, сфера безперервної освіти протягом усього життя.

Список літератури

1. Терещук Г. Індивідуалізація навчання в контексті ідей концепції нової української школи. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія : Педагогіка. 2017. № 2. С. 6–16. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPU_ped_2017_2_3
2. Музейна педагогіка в науковій освіті: монографія / ред. кол.: С. Довгий, О. Топузов, В. Бітаєв та ін.; за наук. ред. С. Довгого. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2020. 334 с. URL: https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/07/muz_ped_2020-1.pdf
3. Удовиченко І. Музейна педагогіка: теорія і практика: науково-методичний посібник. Київ : Логос, Національний музей історії України, 2017. 72 с. URL: https://www.academia.edu/33066932_2017_pdf
4. Силко Р. М. Особливості естетичного виховання студентів засобами музейної педагогіки. *Народна освіта: електронне науково фахове видання*. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=956
5. Павленко А. Освітній потенціал біографічного методу музейної педагогіки. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : збірник тез доповідей учасників II Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Київ, 26 листопада 2020 р. / за наук. ред. С. Довгого. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2020. 310 с. URL: https://academia.gov.ua/wp-content/uploads/2020/12_2020_.pdf

